

YVES LÜGINBÜHL (ED.): NOUVELLES URBANITÉS, NOUVELLES RURALITÉS EN EUROPE

(Peter Lang, Bruxell, 2007, 532 o.)

SCHUCHMANN JÚLIA

Mi jellemző a mai városi és falusi térségek társadalmi és gazdasági fejlődésére? Mi jellemző a városi és a falusi térségek viszonyára az Európai Unió országaiban? Egyáltalán, beszélhetünk-e még a globalizálódó és metropolizálódó Európában hagyományos értelemben vett városról és falusi térről? Hogyan definiálható a mai modern város? Adminisztratíván meghatározott településtípusként, vagy statisztikai jelenségként, meghatározott népességszámmal, a szolgáltatási funkciók széles körével, a gazdaság jellegével? A falusi térségek az alacsonyabb népsűrűséggel, a szolgáltatási funkciók szűk körével, a mezőgazdaság dominanciájával? Igaz-e az a sokat hangoztatott tétel, miszerint a felgyorsuló urbanizáció, a kiterjedt és egyre terjeszkedő nagyvárosi agglomerációs övezetek a város egyértelmű győzelmét jelentik a falusi tér felett? Milyen válaszokat adnak a falusi terek a felgyorsuló urbanizációs folyamatok kihívásaira?

Ezekre az érdekesítő kérdésekre kereste és találta meg a választ az Yves Lüginbühl által szerkesztett, „*Nouvelles urbanités, nouvelles ruralités en Europe*” című tanulmánykötet, amely 2007-ben Bruxellben, a Peter Lang kiadó gondozásában jelent meg. A könyv tanulmányainak alapját a 2000 májusában Strasbourgban az Európa Tanács épületében tartott (a könyv címével megegyező elnevezésű) nemzetközi konferencián elhangzott előadások anyaga adta. Az 532 oldalas könyvben 82 szerző 53, tematikus rendbe szerkesztett tanulmányát olvashatjuk.

A könyv alkotói szerint Európában új típusú területi folyamatok indultak meg. A korábbi város–falu kettősség, ami a gazdasági és társadalmi fejlettségi dimenziók elmentmondásaiban jelent meg, már nem állja meg a helyét. Az európai városok és különösen a metropoliszok vonzáskörzetében fekvő falusi térségek társadalma és gazdasága átalakulóban van, mégpedig többek között az uniós közösségi politikák (a regionális, az agrár, a gazdaságpolitikák, a strukturális és a kohéziós politikák) erőteljes hatásai miatt is. A társadalmi-gazdasági átalakulás és fejlődés új irányai a könyv szerint jól kimutathatóan (és tudományosan mérhetően) négy nagy területen jelentek meg:

- 1) egyrészt a lakásmód, lakóhely jellegének átalakulásában és fejlődésében,
- 2) másrészt a gazdasági átalakulásában, a munkavégzés új formáinak megjelenésében,
- 3) harmadrészt a demokratikus döntéshozás különböző területi szinteken való megvalósulásában, a helyi szinttől az európai szintig,

- 4) és végül a társadalmak és a természeti környezet új viszonyában, a környezeti konfliktusok kezelésében.

A könyv a jelzett négy területnek megfelelően négy tematikus fejezetre tagolódik. A fejezetek az adott témába illeszkedő elméleti és empirikus tanulmányokat tartalmazznak.

A tanulmánykötet terjedelmére való tekintettel nincs mód minden tanulmányt részletesen ismertetni, ezért most fejezetenként azt a négy tanulmányt emelnénk ki, amelyek a város és vidék újszerű kapcsolatára, társadalmuk, térszerkezetük átalakulásának folyamatára adnak példákat. A könyv szerkesztője által írt problémafelvető és gondolatébresztő *bevezető* után az *első fejezet* 16 tanulmánya a lakás- és életmód átalakulását vizsgálja meg és elemzi. A tanulmányok az európai nagyvárosok körüli szuburbán fejlődéssel foglalkoznak, mely kitűnően jelzi a város és vidék funkcionális kapcsolatrendszerének átalakulóban levő folyamatát. Érdekes esettanulmányokat olvashatunk a francia agrártérségek új típusú funkcióváltásáról, a vidék felértékelődéséről a városi polgárság körében, a vidéki háznak, mint második otthonnak a terjedéséről, a vidék társadalmi összetételének változásáról. A témában írt munkák közül kiemelnénk *Martine Berger* tanulmányát, amely a párizsi régióban vizsgálja a lakásmód és ezzel összefüggésben az életmód átalakulását. A tanulmányból kiderül, hogy a szuburbanizációs folyamatok terjedésével párhuzamosan növekedett a családi házas építkezési mód. Jelenleg a párizsi régióban a lakásállomány több mint fele családi ház. Kutatásai rámutatnak arra is, hogy a belváros és környéke közti társadalmi különbségek jelentős mértékben növekedtek. A legmagasabb társadalmi státuszúak a belvárosban laknak, míg a kevésbé tehető társadalmi státuszúak a vidéki térségekben koncentrálnak. (Ez más európai trendekkel is egybevág.) A szerző fontos megállapítása, hogy a városi és a falusi társadalmak közti különbség ma már nem annyira a lakóhelytől függ, mind inkább a jövedelmi helyzet különbségeitől. A lakóhelyválasztást a munkahelyek és azok egyenlőtlen térbeli elhelyezkedése, valamint az ingatlanárak határozzák meg. *Martine Berger* kutatásai szerint a falusi térségekben romlottak a munkalehetőségek, miközben a városokban javultak. Ezért Párizs körül egyre kiterjedtebbé válik a főváros ingázó övezete.

A könyv *második nagy fejezete* a gazdaság, a termelés és munkavégzés formáinak átalakulása szempontjából vizsgálja meg a folyamatokat. Számos esettanulmány a mezőgazdaság jövőjének kérdéskörével foglalkozik, az Unió közös agrárpolitikájának társadalmi-gazdasági hatásait tárja fel. A nyugat- és dél-európai országok közötti összehasonlítások eredményeként kiderülnek az új kihívásokra (a közös piac, a közös agrárpolitika, az új társadalmi elvárások, az élelmiszerbiztonság stb.) adott új, differenciált mezőgazdasági „válaszok”. Vannak tanulmányok, amelyek az iparral foglalkoznak, annak területi dinamikáját vizsgálják, főként az európai városok leromlott ipari rozsdaovezeteinek megújulási lehetőségeit nézik, konkrét példákon keresztül. Az adott fejezetben különösen figyelemre méltó *Y. Harff és H. Lamarche: A munkavégzés új formái a mezőgazdaságban, hasonulás az iparral?* című tanulmánya, amely a munkavégzés formáinak átalakulását vizsgálja a mezőgazdaságban, valamint az agrár és az ipari termelési módok közötti közeledés folyamatait. A tanulmány

szerint a francia mezőgazdaság 1960-as, 1970-es években kezdődő modernizációja eredményeképpen a tradicionális kisméretű családi gazdaságok és üzemek a megnövekedett gazdasági versenyben vagy lemaradtak és eltűntek, vagy bekapcsolódtak egy új típusú, az ipari termeléshez hasonlítható, nagyüzemi mezőgazdasági termelésbe. Ennek eredményeképpen az agrártársadalom is átalakult, átstrukturálódott. Emiatt már tarthatatlan a város és a falu szerepének hagyományos megítélése. A mezőgazdaság ugyanazon törvényszerűségeknek engedelmeskedik, mint a másik két nagy termelő ág, az ipar és a szolgáltató szektor, melyeket eddig a város privilégiumának tekintettünk.

A könyv *harmadik nagy fejezetének* tematikájába illeszkedő tanulmányok az Európai Unió regionális politikájának a területi fejlődésre gyakorolt hatásait vizsgálják. *J.-J. Helluin: Melyek ma Európában a területi politikák új eszközei a társadalmi szegregáció elleni küzdelemben?* című tanulmánya a mai európai társadalmi-gazdasági folyamatok erősen szegregált tereit mutatja be. A társadalmi szegregáció nem csupán a nagyvárosok belső problémája, a szegregáció több térségi szinten, közte nagytérségi szinten, illetve a városi és a rurális régiók között is megjelenik. A szerző szerint a társadalmi szegregáció a mai európai társadalmi-gazdasági folyamatok „kedvezőtlen mellékhatásaként” értelmezhető. A probléma csak az érintett társadalmi csoportok bevonásával oldható meg.

A könyv *negyedik, utolsó nagy fejezetének* tanulmányai a város és falu problematika környezeti kérdéseivel és ellentmondásaival, elsősorban a társadalmi-gazdasági fejlődés környezeti hatásaival foglalkoznak. Kiemelnénk *Ch.-T. Soulard: A természeti környezet, mint termelési erőforrás?* gondolatébresztő címmel jegyzett írását. Az esettanulmány a francia Yonne megye példáját hozza, ahol a mezőgazdasági tevékenység következtében nitráttal szennyeződött az ivóvíz. A tanulmányból kiderülnek a gazdasági fejlődés (itt a mezőgazdasági termelés) negatív környezeti hatásai, valamint képet kapunk a környezeti problémák által különféle módon érintett társadalmi szereplőkről, a köztük meglévő érdekellentétekről, s ezek feloldási lehetőségeiről is. A tanulmány arra is rávilágít, hogy miközben a gyorsan terjedő urbanizációs folyamatok kedvezőtlen környezeti hatásai egyre nyilvánvalóbbá válnak, a mai civil társadalom (a városi és a rurális egyaránt) egyre érzékenyebb a természeti környezeti problémákra, egyre nagyobb értéké válik a tiszta víz, a levegő, előtérbe kerül a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás fontossága. Ez a szemléletmód a mai európai társadalmak paradigmaváltását is jelzi, nevezetesen, hogy a falusi terek a mindennapi élet számára, de a városi középosztály számára is felértékelődtek, hiszen terjednek a vidéki nyaralók, a második otthonok, amit a rurális térségek funkcionális és gazdasági átalakulása alapozott meg. Ezek között is kiemelten a falusi turizmus, a biogazdálkodás terjedése. A fejezet egyben kitér a kelet-közép-európai országok környezeti problémáira is. Itt olvashatjuk *Szirmai Viktória: Protection de l'environnement dans le développement des territoires urbains en Hongrie* tanulmányát, mely a környezetszennyezés okozta társadalmi konfliktusokat mutatja be a kilencvenes évek eleji Magyarországon. A tanulmány szerint a társadalmi környezeti konfliktusok felszínre kerülése fontos lépcsőfokok voltak a kelet-közép-

európai országok modern polgári környezetvédelmi demokratikus intézményrendszerének kialakulásában és a civil társadalom megerősödésének folyamatában is.

A tanulmánykötetet Michael Rochefort, nemzetközileg ismert francia geográfus összegző tanulmánya, a téma továbbgondolását is segítő újabb tudományos kérdések zárják. A francia professzor szerint sem kétséges, hogy ma átalakulóban van a város és a falu, átalakulóban van a kapcsolatrendszerük is. Kialakulóban van egy új típusú európai térszerkezet, melyben a város és falu újradefiniálja önmagát. Ezért a tudománynak új meghatározásokat kell találnia a két településtípusra. Ma, ahogy az a tanulmányokból kiderült, nem tehető egyértelmű különbség falu és város között az életmód vagy akár a foglalkozási szerkezet szerint. Michael Rochefort szerint a jövőben egyre több ember fog más településen dolgozni, mint ahol lakik. Megerősödhetnek a megapoliszok, a nagyvárosok körül egyre kiterjedtebb agglomerációs zónák lesznek. Ez új kutatási kérdéseket vet fel. Köztük például, hogy vajon a szuburbanizáció folyamata súlyosbítni fogja-e a térbeli társadalmi szegregációt vagy sem? Várható-e, hogy a periurbán térségek társadalmilag egyre homogénebbek és egyre szegregáltabbak lesznek? Várható-e Európában is a latin-amerikai modell, ahol a nagyvárosok körül a gazdag és a szegény elővárosok váltják egymást? De ezek a kérdések már egy másik könyv témái lehetnek.

Összességében egy nagyon jól felépített, rendkívül aktuális kérdésekkel foglalkozó, igényes megjelenésű könyvet foghat kezébe az Olvasó. A könyv különlegessége és egyedisége abban rejlik, hogy a városi és a falusi tér fejlődését komplex folyamatként értelmezi, egyszerre próbálja megragadni annak társadalmi, gazdasági és környezeti oldalait. Fontos a tanulmányok szemléletmódja is, amennyiben a városi és a falusi társadalmak átalakulását az életmód általános átalakulásával is érzékeltetik. Ezt a könyvet ajánljuk mindazoknak, akik érdeklődnek a legfrissebb város és falukutatási eredmények iránt, akik szeretnének átfogó képet kapni a legújabb európai területi folyamatokról, a város–falu kapcsolatrendszerekről és az azokat meghatározó tényezőkről.